

ПОДАТКОВІ ДЖЕРЕЛА БЮДЖЕТІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

к. е. н., Боровик П. М., к. е. н., Гузар Б. С., Андрущак В. В.

Уманський національний університет садівництва, Україна, Умань

У статті досліджено проблеми формування доходів бюджетів місцевого самоврядування та окреслено напрями його вдосконалення шляхом розширення повноважень місцевих громад стосовно запровадження нових місцевих податків та їх адміністрування, збільшення переліку місцевих податків і платежів та вдосконалення механізму справляння єдиного податку з суб'єктів малого підприємництва.

Ключові слова: місцеві бюджети, місцеве оподаткування, доходи місцевих бюджетів, справляння місцевих податків, єдиний податок з суб'єктів малого підприємництва.

Боровик П. Н., Гузар Б. С., Андрущак В. В. Налоговые источники бюджетов местного самоуправления / Уманский национальный университет садоводства, Украина, Умань.

В статье исследованы проблемы формирования доходов бюджетов местного самоуправления и намечены направления его совершенствования путем расширения полномочий местных общин относительно введения новых местных налогов и их администрирования, увеличения перечня местных налогов и платежей а также совершенствования механизма изымания единого налога с субъектов малого предпринимательства.

Ключевые слова: местные бюджеты, местное налогообложение, доходы местных бюджетов, изымания местных налогов, единый налог с субъектов малого предпринимательства.

Borovyk P. M., Huza B. S., Andrushtshak V. V. Tax revenue sources of local budgets / Uman National University of horticulture, Ukraine, Uman.

This paper investigates the problem of income of local budgets and outlines the directions for of its improvement through the expansion of authority of local communities regarding the establishment of new local taxes and their administration, increase of local taxes and fees and improvement of a mechanism of collecting the single tax of small businesses.

Key words: local budgets, local taxes, local tax revenues, collection of local taxes, the only tax of small businesses.

Вступ. Формування доходної бази місцевих бюджетів для України є особливо гострою та актуальною проблемою, оскільки з одного боку обраний нашою країною стратегічний курс на євроінтеграцію потребує посилення власних джерел доходів в структурі доходної бази бюджетів муніципалітетів, а з іншого численні проблеми сфери державних фінансів вимагають зростання ролі саме місцевого оподаткування у власних доходах муніципалітетів.

Варто відмітити, що проблеми формування доходної бази місцевих бюджетів загалом та місцевого оподаткування не могли залишитись поза увагою науковців. Зокрема, саме цій проблематиці присвячені дослідження В. Федосова, С. Юрія, Й. Бескида, О. Василика, І. Лук'яненко, К. Павлюк. Віддаючи належну шану напрацюванням перелічених вчених та публікаціям з цієї проблематики безлічі інших науковців, слід, проте, зазначити, що проблеми формування доходів місцевих бюджетів за рахунок місцевого оподаткування не лише до цього часу не вирішені, але й наразі суттєво загострились. Саме такий стан речей зумовив проведення даного дослідження, визначив його мету і завдання.

Формулювання мети статті та завдань. Метою даної статті є розробка напрямів вдосконалення місцевого оподаткування в Україні.

Виклад основного матеріалу. Як свідчать положення податкового законодавства, узагальнені нами в таблиці 1, місцеве оподаткування, що функціонувало в Україні до 2011 року, завдяки невисоким розмірам ставок платежів не могло суттєво вплинути на обсяги надходжень до бюджетів місцевого рівня.

Саме це й було причиною реформування системи місцевих податків, що відбулось шляхом спочатку прийняття розділу XII Податкового кодексу України [13] а потім внесення цілої низки змін до нього, що стосуються, насамперед механізму справляння єдиного податку з суб'єктів малого підприємництва.

Варто зазначити, що Податковим кодексом замість 2 податків та 12 зборів, що становили до 2011 року систему місцевих платежів податкового характеру, до складу зазначеного виду податкових форм було віднесено 2 інші податки та 3 місцевих збори, фіскальний потенціал яких, зважаючи на публікації ряду науковців, мав бути суттєво вищим від місцевих податків та зборів, які функціонували до цього [1, с. 66; 12; 14;15, с. 210]. В той же час, не дивлячись на позитивні зміни вітчизняного місцевого оподаткування, варто відмітити, що сучасний порядок справляння місцевих податків і зборів в Україні також не забезпечує формування доходів місцевих бюджетів виключно за рахунок місцевих податкових платежів.

Так, єдиний податок з суб'єктів малого підприємництва до 2011 р. був загальнодержавним податком, що належав до закріплених джерел доходів бюджетів муніципалітетів [2, с. 101-102; 5, с. 385-386; 6]. Оскільки ставки єдиного податку після прийняття Податкового Кодексу України практично не змінилися, а порядок його нарахування і сплати не зазнав суттєвого реформування, то і розміри цього платежу, що надходили в 2011 р. до місцевих бюджетів, істотно не змінилися. В той же час, істотне реформування механізму справляння єдиного податку, що відбулось в Україні в 2012 р. [9] дозволяє зауважити, що його питома вага в доходах місцевих бюджетів найближчим часом може дещо зрости, внаслідок чого рівень фінансової незалежності муніципалітетів суттєво підвищиться.

Очікувані наслідки від справляння іншого місцевого податку, запровадження якого з року в рік відтермінується – податку на нерухомість

– свідчать, що цей платіж не забезпечить формування суттєвих обсягів податкових надходжень до місцевих бюджетів. Причиною цього, насамперед, є значні площі житлової нерухомості, що звільнені від оподаткування. З іншого боку, зменшення розміру мінімальної площі житлової нерухомості, що підлягає оподаткуванню не є доцільним, оскільки такий крок спричинить скорочення рівня реальних доходів громадян з невисоким рівнем доходів та певні соціальні заворушення. Таким чином, податок на нерухомість в сучасному його форматі не зможе забезпечити належний рівень доходів для бюджетів місцевих громад.

Виникають також сумніви стосовно формування доходної бази місцевих бюджетів за рахунок туристичного збору, оскільки цей податковий платіж може бути запровадженим виключно на туристичній місцевості, до якої неможливо віднести 4/5 територій місцевих громад України, що не користуються попитом серед туристів [3, с. 262].

Підсумовуючи результати аналізу положень розділу XII Податкового Кодексу України [13], варто відмітити, що серед всіх місцевих податків і зборів, які нині справляються в Україні, лише єдиний податок, збір за паркування транспорту та збір за провадження деяких видів підприємницької діяльності спроможні забезпечити певне зростання розмірів власних доходів місцевих бюджетів, що дозволить збільшити їм обсяги бюджетного фінансування потреб локальних бюджетів [3, с. 263].

Таким чином, результати проведеного дослідження продемонстрували, що місцеві податки в Україні (крім єдиного податку з суб'єктів малого бізнесу) суттєво не впливають на формування доходної бази бюджетів муніципальних громад, причиною чого, на нашу думку, є недоліки механізмів їх справляння, основним з яких є низький розмір ставок, що не дозволяє за рахунок цих платежів сформувати надійне підґрунтя для фінансування потреб місцевих громад а також виконання інших завдань і функцій органів місцевої влади і управління.

Поряд з цим, місцеві податки і збори повинні бути важливими інструментами місцевого самоврядування, що не лише дозволяють мобілізувати певну частку фінансових ресурсів до муніципальних бюджетів, але й мають регулювати рівень розвитку місцевих територій [3]. В разі ж, якщо місцеве оподаткування не виконує ні фіскальних завдань, ні регулюючих функцій (стосовно регулювання розвитку місцевих територій), то, на нашу думку, його необхідно реформувати.

Практичними шляхами вдосконалення механізмів місцевого оподаткування в Україні, як показали результати досліджень, можуть бути наступні заходи:

– звільнення від оподаткування єдиним податком новостворених підприємств та підприємців хоча б на протязі перших трьох років їх діяльності;

– прив'язка диференційованого граничного обсягу виручки від реалізації продукції, товарів, робіт, послуг, що дає право переходу на спрощену систему оподаткування, обліку та звітності, до розміру мінімальної

- заробітної плати, або до індексу інфляції з метою її постійної актуалізації;
- запровадження диференційованих ставок єдиного податку для суб'єктів третьої-четвертої та п'ятої-шостої груп платників податків на спрощеній системі оподаткування в розрізі сум отримуваних ними доходів;
  - уточнення переліку платників єдиного податку з метою недопущення використання спрощеного режиму оподаткування суб'єктів малого бізнесу у схемах оптимізації податкових виплат;
  - розширення повноважень місцевих громад стосовно запровадження нових місцевих податків і зборів та їх адміністрування;
  - запровадження нових місцевих зборів за збирання та утилізацію сміття;
  - запровадження обов'язкових внесків на охорону здоров'я в екологічно неблагополучних районах.

Перелічені заходи зумовляють підвищення рівня самодостатності та самозабезпечення місцевих бюджетів, що відповідає вимогам Європейської хартії місцевого самоврядування [7].

Висновки. Недоліки вітчизняної системи формування доходів місцевих бюджетів за рахунок місцевого оподаткування зумовлюють необхідність вдосконалення механізмів його практичного здійснення. Шляхами вирішення зазначених проблем можуть бути реформування механізму справляння єдиного податку з суб'єктів малого бізнесу шляхом посилення його фіскальних та регулюючих властивостей а також розширення повноважень місцевих громад стосовно запровадження нових місцевих податків та їх адміністрування, запровадження нових місцевих зборів за збирання та утилізацію сміття, запровадження обов'язкових внесків на охорону здоров'я в екологічно неблагополучних районах.

Література:

1. *Бюджетна система: підручник / за наук. ред. В. М. Федосова, С. І. Юрія.* – Київ: Центр учбової літератури; Тернопіль: Економічна думка, 2012. – 871 с.
2. *Бюджетний Кодекс України [Електронний ресурс].* – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2542-14>.
3. *Європейська хартія місцевого самоврядування. [Електронний ресурс].* – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_036.
4. *Лук'яненко І. Г. Трансформація джерел доходів місцевих бюджетів / І. Г. Лук'яненко // Фінанси України. – 2004. – № 12. – С. 31-38.*
5. *Павлюк К. В. Оцінка стану міжбюджетних відносин в Україні / К. В. Павлюк, О. Б. Федорчук // Наука й економіка. – 2013. – № 2(30). – С. 62-66.*
6. *Прядко В. В. Проблеми формування доходної частини місцевих бюджетів та шляхи їх розв'язання / В. В. Прядко // Науковий вісник Буковинської державної фінансової академії : [зб. наук. праць]. – 2010. – Вип. 1 (18). Економічні науки. – С. 6-12.*

References:

1. Fedosov V. M., Yuriy S. I. and others. (2012) *Biudzhetna systema [Fiscal System]*, Tsentr uchbovoi Literatury. Kyiv, Ekonomitshna Dumka, Ternopil', Ukraine.
2. The Verkhovna Rada of Ukraine (2011), "The Budget Codex of Ukraine", available at: <http://vvv.profivins.tsom.ua/uk/legislation/kodeks/927.html> (Accessed 24 March 2014).
3. The Verkhovna Rada of Ukraine (1997) "European Charter of Local Self-Government" available at: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_036 (Accessed 24 March 2014).
4. Luk'ianenko I. H. (2004) "Transformation of sources of revenues of local budgets", *Finansy Ukrainy*, vol. 12, pp. 31-38.
5. Pavliuk K. V. and Fedorchuk O. B. (2013) "Assessment of intergovernmental relations in Ukraine", *Nauka j ekonomika*, vol. 2(30), pp. 62-66.
6. Priadko V. V. (2010) "Problems of revenues of local budgets and the ways of solution", *Naukovyj visnyk Bukovyns'koi derzhavnoi finansovoi akademii*, vol. 1(18), pp. 6-12.